

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ιδεολογία στην Παιδική Λογοτεχνία

Ενότητα 1: Εισαγωγή σε θέματα ιδεολογίας –
Διευκρινίσεις όρων

Αγγελική Γιαννικοπούλου

Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική
Ηλικία (ΤΕΑΠΗ)

Φορείς Ιδεολογίας: Λεκτικό Κείμενο (1/2)

Στους φορείς ιδεολογίας
συγκαταλέγεται το
λεκτικό κείμενο:

- σε επίπεδο
περιεχομένου.

Τα ζώα (Πολέμης Ιωάννης)

Ποτέ δε θα πειράξω
τα ζώα τα καημένα,
μην τάχα σαν εμένα
κι εκείνα δεν πονούν;

Θα τα χαϊδεύω πάντα,
προστάτης τους θα γίνω.
Ποτέ δε θα τ' αφήνω
στους δρόμους να πεινούν.
(απόσπασμα)

Φορείς Ιδεολογίας: Λεκτικό Κείμενο (2/2)

Στους φορείς ιδεολογίας
συγκαταλέγεται το
λεκτικό κείμενο:

- σε επίπεδο **λέξης:**
 - Έγχρωμος.
 - Μαύρος.
 - Αράπης.
 - Σκυλάρapas.

Οι λέξεις αυτές δεν
διαφέρουν αναφορικά με
την πληροφορία που
μεταδίδουν, αλλά την
ιδεολογική θέση εκείνου
που επιλέγει να
χρησιμοποιήσει τη μία
αντί της άλλης.

Γιατί σημασία δεν έχει μόνο τι λέει το λεκτικό κείμενο...

... αλλά και **πώς το λέει:**

- Οι **φοιτητές** του Α' έτους του ΤΕΑΠΗ θα εξεταστούν στις 25/2.
- Η μαμά, ο μπαμπάς, η γιαγιά και η θεία, **όλοι** θα καθίσουν στην πρώτη σειρά.
- Η κ. Χ. εκλέχθηκε εχθές στη βαθμίδα του **Καθηγητή**.
- Λέμε την ημερομηνία για να βοηθήσουμε **καμιά νοικοκυρά** να πετάξει το γάλα που ξέχασε στο ψυγείο.
- Είστε **σίγουρες** για το απορρυπαντικό σας;

Σεξιστική γλώσσα

Γραμματική, Συντακτικό:

Η κυριαρχία του **αρσενικού** γένους.

- Η Μαρία και ο Γιάννης είναι **ευτυχισμένοι**.
- **Οι δάσκαλοι** απεργούν αύριο.

Λεξιλόγιο:

- Ανδρείος, ανδρειωμένος, αντρίκεια, ανδραγάθημα, επανδρώνω, πατρίδα, πατρικό, υιοθετώ.
- Γυναικουλίστικες, γυναικοκαβγάς, γυναικομάνι.

Κάποιες προτάσεις (1/2)

- Η χρήση διπλών (αρσενικών και θηλυκών) τύπων στις γενικές αναφορές (π.χ. μαθητής/τρια).
- Η κατάργηση σεξιστικών όρων (π.χ. γεροντοκόρη, δεσποινίς).
- Η καθιέρωση καινούριων όρων, που θα εκφράζουν και τη γυναικεία πραγματικότητα (π.χ. τεκνοθεσία αντί υιοθεσία, chairperson αντί chairman).

Κάποιες προτάσεις (2/2)

- Η χρήση εναλλακτικών ρόλων/προτύπων, για τα δύο φύλα, στην εκπαίδευση, στο χώρο εργασίας (π.χ. η πυροσβεστήνα, ο νηπιαγωγός).
- Η συχνή χρήση του θηλυκού γένους, με σκοπό την κριτική των στερεοτύπων στο δημόσιο και ιδιωτικό χώρο (π.χ. 'η από μηχανής θεά').

Φορείς Ιδεολογίας: Οπτικό Κείμενο

Στους φορείς ιδεολογίας συγκαταλέγεται **το οπτικό κείμενο**. Π.χ. Μια σεξιστική εικόνα σε διαφήμιση ανδρικής κολόνιας.

[1]

Φορείς Ιδεολογίας: Περικειμενικά Στοιχεία (1/3)

Στους φορείς ιδεολογίας συγκαταλέγονται τα περικειμενικά στοιχεία.

Π.χ. Η χρήση των σεξιστικών στερεοτύπων των χρωμάτων (ροζ για τα κορίτσια, γαλάζιο για τα αγόρια) στη γραφή των λέξεων.

Η μαμά έκανε υπερηχογράφημα κι ο μπαμπάς τής κρατούσε το χέρι. Με το υπερηχογράφημα μπορούσαν να δουν αν μεγαλώνω σωστά.

«Μη μας πείτε αν είναι αγόρι ή κορίτσι, γιατρέ» είπε ο μπαμπάς. «Αφήστε το για έκπληξη».

[2]

Φορείς Ιδεολογίας: Περικειμενικά Στοιχεία (2/3)

Στην περίπτωση της γραφής της λέξης αυτής η χρήση του κεφαλαίου δεν υπαγορεύεται από τη γραμματική, αλλά από την ... ιδεολογία.

- θεός
- ΘΕΟΣ
- Θεός

Φορείς Ιδεολογίας: Περιχειμενικά Στοιχεία (3/3)

Μερικές φορές στη διαμόρφωση του μηνύματος συμβάλλει όχι μόνο το κείμενο (λεκτικό ή οπτικό), αλλά και το ... αντικείμενο πάνω στο οποίο φιλοξενείται.

[3]

Ατομική και συλλογική ιδεολογία

Ατομική είναι η ιδεολογία που διαμορφώνει το άτομο. Π.χ. οι απόψεις του απέναντι στους μετανάστες.

Συλλογική είναι η κυρίαρχη θέση μιας εποχής αναφορικά με διάφορα θέματα. Το άτομο επηρεάζεται από αυτήν. Π.χ. ο θεσμός της δουλείας στην αρχαιότητα.

Παράδειγμα

Παρακολούθησε κάποιες ταινίες του ελληνικού κινηματογράφου.

Πόσο μακριά φαντάζει η 'ηθική' τους σήμερα!!!

[4]

Άμεση και έμμεση ιδεολογία

Άμεσο είναι το μήνυμα που υποστηρίζεται ευθέως. Π.χ. οι μύθοι του Αισώπου και το επιμύθιό τους.

Έμμεσο/υφέρπον είναι το υποβόσκον μήνυμα που εγγράφεται στα κείμενα, αλλά δεν γίνεται αντιληπτό εύκολα και σε ένα πρώτο επίπεδο. Για αυτό και αναφέρεται ως αόρατο ή παράλληλο μήνυμα.

Υφέρποντα μηνύματα (1/4)

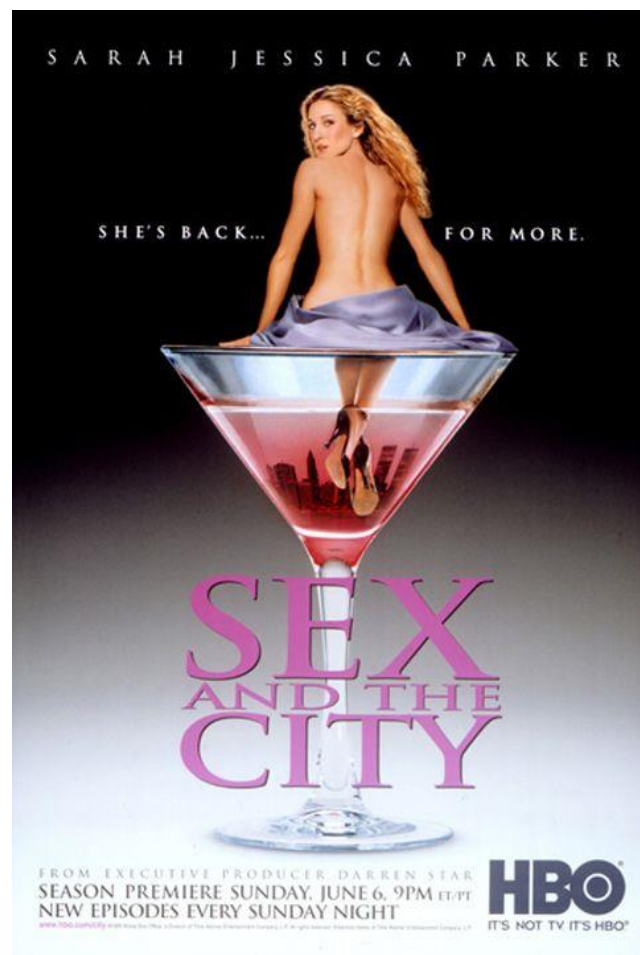
Για παράδειγμα, ποια (σεξιστικά) μηνύματα καλύπτονται πίσω από ένα χιουμοριστικό κείμενο και την τεχνική της προσωποποίησης;

[5]

Υφέρποντα μηνύματα (2/4)

Ποια είναι τα υφέρποντα μηνύματα γνωστής τηλεοπτικής σειράς;

[6]

Υφέρποντα μηνύματα (3/4)

Ένα λαϊκό παραμύθι δεν διδάσκει, τουλάχιστον άμεσα. Όμως, υφέρποντα (ρατσιστικά) μηνύματα ενδέχεται να εκφράζονται σε αυτό φανερώνοντας μια άλλη συλλογική ιδεολογία.

[7]

Υφέρποντα μηνύματα (4/4)

«Ο αράπης»

Περίληψη: Σ' ένα βασίλειο όταν γεννήθηκε η βασιλοπούλα οι μοίρες που την επισκέφτηκαν, της «έγραψαν», πως θα παντρευόταν τον αράπη, που υπηρετούσε στο παλάτι. Ο βασιλιάς τον στέλνει, να βρει τον Θεό, πιστεύοντας ότι θα χαθεί και ότι δεν επιστρέψει. Μετά από περιπέτειες ο αράπης βρίσκει τον Θεό και Εκείνος τον ανταμείβει για την καλοσύνη του και του δίνει οδηγίες για την επιστροφή του στο παλάτι. Στο δρόμο της επιστροφής ο αράπης γίνεται πλούσιος και άσπρος, μπαίνοντας στα νερά ενός ποταμού, που συναντά στο δρόμο το. Φτάνοντας στο βασίλειο, χτίζει μέγαρο απέναντι από το παλάτι του βασιλιά, που εντυπωσιάζεται από τον πλούτο και του στέλνει προξενιά της κόρης του. Ο αράπης παντρεύεται την βασιλοπούλα και στο τέλος αποκαλύπτει την ταυτότητά του.

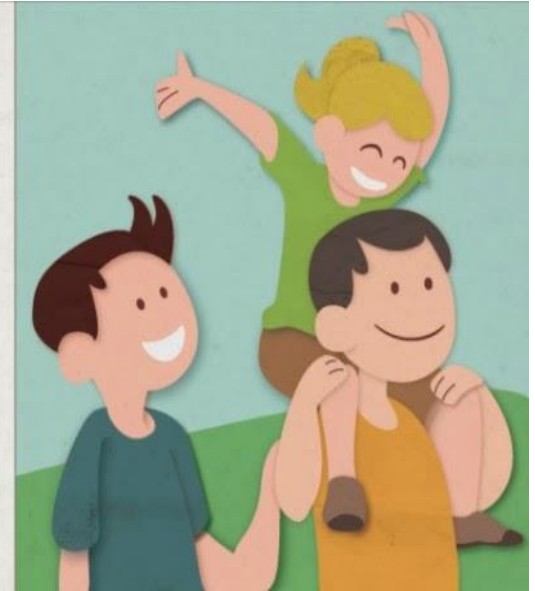
Φορείς Ιδεολογίας

Ιδεολογικές θέσεις
εκφράζονται και
δια της σιωπής...

Π.χ. Η έλλειψη
ομοφυλόφιλων
χαρακτήρων στο
ελληνικό παιδικό
βιβλίο.

Άλλη μία περίπτωση θα 'τανε να βρεθείς
σε μία οικογένεια που να'χει δυο
μπαμπάδες.

Εκεί να είσαι σίγουρος πως δεν θα
βαρεθείς!

[8]

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών, Αγγελική Γιαννικοπούλου 2015. Αγγελική Γιαννικοπούλου. «Ιδεολογία στην Παιδική Λογοτεχνία. Εισαγωγή σε θέματα ιδεολογίας – Διευκρινίσεις όρων». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://opencourses.uoa.gr/courses/ECD3/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λπ., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από τη χρήση του έργου, για τον διανομέα του έργου και αδειοδόχο.
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο.
- που δεν προσπορίζει στον διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο.

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς,
- το Σημείωμα Αδειοδότησης,
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων,
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει),

μαζί με τους συνοδευτικούς υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/2)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνα 1: [Tom Ford For Men Fragrance 2007](#), Copyright Tom Ford. All rights reserved. Models.com

Εικόνα 2: Σελίδα από το βιβλίο «[Γιατί γεννήθηκα](#)» / Αμάντα Μιχαλοπούλου. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 2000. Biblionet.

Εικόνα 3: [Plastic bag](#), Copyright Ronald Ng. All rights reserved. COLORIBUS Advertising archive.

Εικόνα 4: [Στιγμιότυπο](#) από την Ταινία Το Ξύλο Βγήκε από τον Παράδεισο, Copyright Finos Film. All rights reserved. Finos Film.

Εικόνα 5: Σελίδα από το βιβλίο «[Ο ζόρικος δεσμοφύλακας](#)» / Ευγένιος Τριβιζάς · εικονογράφηση Ν. Μαρουλάκης. - 1η έκδ. - Αθήνα : Εκδόσεις Πατάκη, 1993. Biblionet.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/2)

Εικόνα 6: [Αφίσα](#) της σειράς Sex in the City. Designed by Intralink Film Graphic Design. IMP Awards.

Εικόνα 7: Εξώφυλλο του βιβλίου «[Λαϊκά παραμύθια της Κρήτης](#)»/ Στέλλα Πιθαρούλιου · εικονογράφηση Κατερίνα Καλουμένου. - 2η έκδ. - Αθήνα: Εν πλω, 2006.

Εικόνα 8: Σελίδα από το βιβλίο «[Τα δυο μικρά αβγά](#)» / Στέλλας Μπελιά, εικονογράφηση Σμαράγδας Μάγκου, Αθήνα: Οικογένειες Ουράνιο Τόξο, 2014. Ταλκ.

